

Nederlandsch Boschbouw-Tijdschrift

Oprichter Dr. J. R. Beversluis

Orgaan van de

Nederlandsche Boschbouwvereniging

9e Jaargang

No. 9

September 1936

Oorspronkelijke Bijdragen

NATUURBESCHERMING EN DUINBEBOSSCHING OP DE WADDENEILANDEN EN HET STAATSBOSCHBEHEER

door

P. BOODT.

In het dagblad „de Telegraaf” van Zondag 26 Juli 1936 is een artikel verschenen van de hand van Jan P. Strijbos, welk artikel het opschrift draagt „Is duinbebossching wel overal noodig?” en waarin het beleid van het Staatsboschbeheer inzake de natuurbescherming en de duinbebossching op de Waddeneilanden en met name op het *eiland Terstelling* aan critiek wordt onderworpen.

Hoewel het niet doenlijk is op alle dagblad-artikelen, hetzij deze vóór of tegen de duinbebossching zijn, in te gaan, meen ik toch dat het zijn nut kan hebben om voor dit geval een uitzondering te maken omdat in het artikel onjuistheden voorkomen, welke een verkeerden indruk van den toestand geven. Bedoelde onjuistheden zijn vermoedelijk toe te schrijven aan onvoldoende waarnemingen op het terrein en gebrek aan informatiën bij ter zake kundigen en ik twijfel niet of de heer Strijbos, wiens pennevruchten ik steeds gaarne lees en dien ik wars acht van alle sensatiezucht, zal het kunnen waardeeren, dat iemand, die van jongs af aan liefde voor de natuur heeft gevoeld en de duinen goed kent, tracht de onjuistheden recht te zetten.

In het artikel komen drie punten naar voren, welke m.i. nader bespreking behoeven nl. de duinbebossching, de natuurmonumenten (vogelstand en plantenrijkdom) en de invoering van wezels en hermelijnen.

Strijbos vangt zijn artikel aan met een betoog omtrent de noodzakelijkheid van het bosch met het oog op klimaatverbetering, houtproductie, werkverruiming en natuurschoon, terwijl voor onze kust de duinbebossching noodig wordt geacht om achter de duinen gelegen landerijen te beveiligen tegen het stuivende zand.

De schrijver merkt terecht op dat in het buitenland unaniem de noodzakelijkheid van bebossching wordt ingezien, zoowel

voor het binnenland (Amerika, Europa, Zuid-Afrika, enz.) als voor de kustgebieden (de Landes in Frankrijk, Jutland, de Kurische Nehrung, enz.). Hij zou het echter jammer vinden *alle* „Wanderdünen” langs het Kurische Haff en *alle* duinen van onze kust en wel speciaal op onze Waddenëilanden werden beboscht, omdat op deze eilanden van een bescherming van tuinbouw tegen stuivend zand nauwelijks sprake kan zijn, de vraag naar hout er gering is, de bosschen er slecht gedijen, zoodat de houtopbrengst van weinig beteekenis zou zijn, terwijl de noodzakelijkheid van bebosching in twijfel getrokken wordt.

Er zullen wel weinig Nederlanders zijn, die gaarne zouden zien dat *al* onze duinen met bosch werden bedekt, zoodat omtrent dit punt geen verschil van meening bestaat. Wel echter is het volmaakt onjuist om de noodzakelijkheid en het nut van duinbebosching te ontkennen.

Om bij Terschelling te blijven, bleek het noodig de hooge in sterke verstuiwing verkeerende duincomplexen, welke het dorp West-Terschelling, den straatweg en een gedeelte van het polderland beschermen *blijvend* vast te leggen en de ervaring heeft geleerd dat een dergelijke vastlegging niet met helm, ruipte, stroo, e.d. kan geschieden. Genoemde duincomplexen zijn zóó steriel, dat het zelfs op heden, nu het voor de helmbeplantingen bij uitstek schadelijke konijn binnen perken is gebracht, onmogelijk is om de groep stuivende duinen, welke het z.g. „Studentenplak” omzoomt, door beplanting met helm tot stilstand te brengen. In dergelijke beplantingen worden door de stormen voortdurend groote gaten geslagen zoodat de vastlegging onophoudelijk moet worden vernieuwd. Daarom werd besloten om deze duinen door het aanbrengen van een boschbekleding blijvend tegen verstuiwing te beveiligen, gelijk elders, met name o.a. in het Schoorlsche duin met zoo goeden uitslag is geschied. Daar op hooge stuivende duinen, gelegen in de onmiddellijke nabijheid van de Noordzee aan het bosch de hoogste eischen, wat betreft stormvastheid, moeten worden gesteld, terwijl het zand zeer weinig voedingstoffen bevat, is de keus der te gebruiken houtsoorten uiterst beperkt. Het is gebleken, dat op dergelijke ongunstige standplaatsen slechts de Oostenrijksche den (*Pinus nigra* Arn. var. *austriaca* Endl.) en de zeeden (*Pinus maritima* Poir) uitkomst kunnen brengen. *Zoolang deze bosschen jong zijn* hebben zij geen bijzondere bekoring, doch naarmate ze ouder worden verandert het uiterlijk in gunstigenzin, vooral indien bij de bebosching er naar gestreefd wordt om op de daarvoor in aanmerking komende, in de luwte der heerschende winden liggende hellingen groepjes loofhout (eik, eschdoorn, vlier, enz.) aan te brengen, hetgeen in werkelijkheid ook al veel gedaan wordt. Ik wijs hierbij op de bebosching van de langs den straatweg liggende duinhellingen,

waar de begroeiing van abeel (*Populus alba* L), meidoorn (*Crataegus oxyacantha*), eik, enz. het aspect van het duinbosch bepaalt.

Men vergeete ook niet dat de *Pinus*-soorten, als voorbereiders van boschgrond, op hooge droge gronden als een voorloopige boschgeneratie moeten worden beschouwd. Zoo dra een gezond humusdek is verkregen, is de bodem rijp voor het inbrengen van meer waardige en meer blijvende loofhoutsoorten.

Waar geen noodzakelijkheid tot blijvende vastlegging van het duin bestaat, wordt geen bebossching tot stand gebracht, maar wordt volstaan met de geregeld te voorschijn komende stormgaten te beplanten met helm, stroo, etc.

Is het derhalve voor de hooge stuivende duinen al onjuist om mede te deelen, dat „de eene hectare na de andere met eenvormig saai dennenplantsoen wordt bedekt”, zooveel te meer geldt dit voor de bebossching van de lager gelegen terreinen. Hier worden zoowel op Terschelling als op de andere Waddeneilanden loofhout- of sterk met loofhout gemengde naaldhoutbosschen aangetroffen. Ik noem de zwarte elzenboschjes, al dan niet gemengd met eik, eschdoorn of Sitkaspar, terwijl bij de gemengde naaldhoutbosschen op de vorming van eikenbosch of een eiken- en eschdoornmenging gewerkt wordt. Ook worden de daarvoor in aanmerking komende bosschen onderplant met geschikte, — veelal besdragende struiken —, zooals prunussoorten e.d.; de reeds vrij veel voorkomende natuurlijke opslag bewijst dat een gezonde boschgrond in wording is.

In dergelijke bosschen, die wel het grootste gedeelte van de bebossching omvatten, is het vogelleven, in den vorm van kleinere vogels, rijk vertegenwoordigd, hetgeen door velen ornithologen (Dr. Thijssse, Drijver, enz.) zomede door de jaarlijksche contrôle der overal hangende nestkastjes bevestigd wordt. Ook de plantengroei vaart er niet slecht bij daar voor enkele verdwijnende duinplanten andere meer schaduwverdragende boschplanten te voorschijn komen. Ik noem het optreden van de breedbladige moeraswortel, *Epipactis latifolia* All (op Terschelling, Ameland), van de *Goodyera repens* R. Br., de zeldzame dennenorchis in de „Staringsbosschen” van het Schoorlsche Staatsduin, enz. En waar de planten der duinvalleien, waarover nader, zoowel op Terschelling als op de andere eilanden overvloedig gevonden worden, kan het verschijnen van nieuwe soorten toch bezwaarlijk een achteruitgang van de flora genoemd worden.

De hiervoor genoemde loofhout- of met loofhout gemengde naaldhoutbosschen oefenen groote aantrekkingskracht op het publiek uit. Dit wordt door Strijbos betreurt want hij schrijft „Dat het groote publiek dergelijke bosschen bewoondert en aantrekkelijk vindt, bewijst slechts dat zijn smaak

„nog niet goed is". Afgescheiden van de vraag of het juist is de goede smaak van zoovelen in twijfel te trekken, komt het mij voor dat Strijbos het met mij moest toejuichen dat het groote publiek een groot gedeelte der zomergasten in de bosschen geconcentreerd, waarvan de „eigenlijke" natuurmonumenten met hun teeren plantengroei slechts voordeel kunnen hebben.

Denkt men zich deze concentratieplaatsen weg, dan zou het publiek zich veel meer verspreiden over de verschillende duinpannen, hetgeen de daar groeiende plantenwereld zeker niet ten goede zou komen. Het duinbosch is derhalve een recreatieoord, dat vooral op dagen met veel wind, in de omgeving van badplaatsen onontbeerlijk wordt geacht. Vandaar de liefde van de Heldersche bevolking voor hun „Donkere Duinen", een boschje van slechts pl.m. 40 ha grootte, vandaar de groote trek naar de Schoorlsche, Texelsche en Ameland- duinbosschen.

Ook Terschelling heeft behoefte aan een duinbosch als recreatieoord, hetgeen door het toenemend bezoek bewezen wordt en evenals op Texel, Vlieland en Ameland zal ook op Terschelling in deze behoefte met het hooger en daardoor meer toegankelijk worden van het bosch steeds meer worden voorzien.

De door Strijbos geuite twijfel aan de noodzakelijkheid van een duinbosch is derhalve ongegrond; Terschelling en de andere Waddeneilanden hebben een bepaalde oppervlakte duinbosch noodig voor blijvende vastlegging der in sterke verstuiving verkeerende duinen en als recreatieoord voor den voortdurend toenemenden stroom van badgasten.

De meening van Strijbos, dat de houtopbrengst der duinbosschen slecht en de vraag naar hout op de eilanden gering is, strookt niet met de werkelijkheid.

De groei der duinbosschen, vooral op de lagere gedeelten, is door elkaar genomen buitengewoon goed en zelfs veel beter dan op verschillende plaatsen in het binnenland, terwijl de afzet van het hout, verkregen uit de dunningen, de tijdsomstandigheden in aanmerking genomen, gunstig is. Het komt zelfs voor, dat, niettegenstaande op de eilanden jaarlijks veel strandhout (van aangespoelde deklasten) verkocht wordt, de vraag naar dunselproducten uit de duinbosschen grooter is dan het aanbod.

In het artikel van Strijbos wordt de indruk gevestigd alsof het Staatsboschbeheer bebossching van een groot deel of van alle duinen nastreeft. Dit is echter, zooals ik in het voorgaande reeds opmerkte, volstrekt niet het geval, hetgeen ook moge blijken uit het hieronder volgende staatje, omvatende gegevens van de Staatsduinen op Texel, Vlieland en Terschelling, waarmede het Staatsboschbeheer directe bemoeiingen heeft.

Eiland	Op 1 Januari 1936 beboschte oppervlakte. Afgerond in ha.	Oppervlakte Staatsduinen op 1 Januari 1936 aanwezig. Afgerond in ha.	Oppervlakte op 1 Jan. 1936 aanwezige Staatsnatuur- monumenten door het Staats- boschbeheer als zoodanig gereserveerd. Afgerond in ha.
Texel	456	3793	2607
Vlieland . .	242	1671	540
Terschelling	566	9359	5104
Totaal . . .	1264	14823	8251

Dit staatje behoeft m.i. geen toelichting en wanneer nu bovendien in aanmerking genomen wordt dat de bebossching op genoemde eilanden *vrijwel voltooid* is (er moeten hier en daar nog enkele loofhoutstrooken tot bescherming van de bestaande bosschen worden aangelegd), dan zal toch niet kunnen worden beweerd, dat er niet voldoende van het oorspronkelijke duinlandschap over blijft.

Dit wordt te duidelijker als men weet dat het Staatsboschbeheer ook behalve met de bebossching en het beheer Staatsgronden *ook belast is met de zorg van de Staatsnatuurmonumenten op de waddeneilanden.*

Deze zorg omvat het geregelde toezicht op het ongerept bewaren der gereserveerde terreinen, alsmede de bewaking der van Staatswege beschermde broedterreinen. En aangezien het beheer over de Staatsnatuurmonumenten reeds gedurende vele jaren wordt uitgeoefend, behoeft het wel geen betoog dat geleidelijk al heel wat waardevolle gegevens verkregen zijn. Deze gegevens worden geregeld gecontroleerd door de van Staatswege ingestelde „commissie van advies inzake de natuurmonumenten van het Staatsboschbeheer”, waarin zitting hebben de heeren Prof. Dr. Th. Weevers, Dr. G. J. van Oordt, Dr. Jac. P. Thijse, Prof. Dr. H. A. Brouwer en Dr. W. C. de Leeuw.

Om nu weer op Terschelling terug te komen kan ik tot geruststelling van de natuurliefhebbers verklaren dat volgens voornoemde commissie de op dit eiland voorkomende vier natuurmonumenten nl. de „Noordsvaarder”, de „Landrummerheide”, de „Koegelwieck” en de „Boschplaat” alle in goeden toestand verkeer en aan hun bestemming voldoen. De commissie is bovendien van meening dat thans op Terschelling reservaten van voldoende grootte gesticht zijn en dat de wetenschappelijke beteekenis er van stijgende is.

De meening van Strijbos dat sinds de invoering van

wezels (waarover hierna meer) ook de wilde vogelwereld zeer gevoelige verliezen heeft gelden, dat kiekendieven, velduilen enz. vrijwel verdwenen en met uitzondering van de geïsoleerd liggende „Boschplaat” het eiland Terschelling beslist vogelarm te noemen is, moet op een misverstand berusten. Want bij een bezoek in het voorjaar 1936 van voornoemde commissie aan de „Noordsvaarder” bleek het aantal vogels (bergeend, meerkoet, kluut, velduil, kiekendief, etc.) zoodanig toe te nemen, dat de commissie de tijd gekomen acht hier een nieuw bewaakt broedterrein te vormen. Terschelling is, ook volgens verklaringen van vele ter plaatse goed bekende ornithologen door voortdurende eierroof der bevolking vogelarm geworden en ik heb het eiland in de kleine dertig jaren dat ik er kom, in tegenstelling met Texel en Vlieland, nooit anders dan arm aan vogels gekend. In de laatste jaren echter neemt, dank zij de doelbewuste bewaking van het Staatsboschbeheer en in weerwil van de ingevoerde wezels de vogelstand toe en het is te verwachten dat deze toename door zal gaan, zoodra in het westelijk gedeelte van het eiland aan de eierroof paal en perk gesteld wordt.

Ook botanisch gaat het op Terschelling vooruit, hetgeen, voor een groot gedeelte evenals op de andere eilanden, aan de sterke inperking van het konijn moet worden toegeschreven. Het konijn is de grootste vijand van al wat groeit en kan daarom nòch door den Rijkswaterstaat (helmbeplantingen, onderwoeling van de zeewering), nòch door de botanici of door het Staatsboschbeheer worden geduld. De duinbeboscher zou bij het ouder worden van het bosch wellicht nog een matige konijnenstand kunnen dulden, hoewel dit voor den natuurlijken ondergroei van het bosch niet bevorderlijk zou zijn. Het konijn vreet en vernielt uit speelzucht allen wilden plantengroei, waardoor ook de flora in de duinpannen in hooge mate aangetast wordt. Het is verheugend te kunnen constateeren, dat sinds het konijn uitgeroeid wordt, voortdurend nieuwe planten in grooter aantal gevonden worden. Het unieke natuurmonument „de Boschplaat”, dat eenige jaren geleden door het konijn tot een groote stuivende oppervlakte was gemaakt begroeit geleidelijk weer; behalve de zeeporselein (*Halimus portulacoides*), zeeraket (*Cakile maritima*), limoenkruid (*Statice Limonium*), zeealsem (*Artemisia maritima*), zeekruisdistel (*Eryngium maritimum*), duizendguldenkruid (*Erythraea Centaurium*), e.d. worden reeds aangetroffen St. Teunisbloem (*Oenothera biennis*), zeewolfsmelk (*Euphorbia Paralias*) en duinwinde (*Convolvulus Soldanella*). De door *S t r i j b o s* aangehaalde groeiplaatsen van *parnassia*, wintergroen en orchideeën komen over uitgestrekte terreinen voor, en nemen jaarlijks in omvang toe.

Op Vlieland en Terschelling waar voor enkele jaren geleden de *Vaccinium uliginosum* zeer spaarzaam gezien werd, kan thans een voortdurende toeneming van deze plant geconstateerd worden.

Dr. J a c. P. T h i j s s e schrijft in „de Levende Natuur” (jaargang 39, Afl. 6) in 1934 in de Staatsduinen van Texel te hebben gevonden eenige flinke vruchtdragende Berberisstruiken, welke vroeger niet voorkwamen en zegt: „Wie weet „hoe rijk de flora der Texelsche duinen nu al zijn zou, indien „het vee en de konijnen niet alle malsche kiemplantjes steeds „hadden weggevreten”.

Dit geldt ook voor Terschelling en de verdwijning van het konijn moet dan ook voor de natuurmonumenten als een zegen beschouwd worden.

Ik kom nu tot de derde onjuiste conclusie van S t r i j b o s nl. dat het Staatsboschbeheer met de invoering van wezels (en hermelijnen) op Terschelling „een grove fout” heeft begaan.

In het Nederlandsch Boschbouw Tijdschrift van November 1934 zijn uitvoerige mededeelingen omtrent deze biologische bestrijding van de ratten op Terschelling gedaan en heb ik betoogd, dat, toen zekerheid was verkregen dat de toepassing van alle bekende bestrijdingsmiddelen aan de rattenschade geen einde kon maken, besloten werd een proef te nemen met het invoeren van de natuurlijke muizen- en rattenverdelgers bij uitnemendheid, wezels en hermelijnen. Ik schreef toen: „Het lag trouwens ook zeer voor de hand, „dat een dergelijke proef moest worden genomen, want de „jaarlijksche kosten voor de bestrijding van de woelratten „liepen in de duizenden, zoodat het niet verantwoord zou „zijn geweest, de bestrijding met de natuurlijke vijanden achterwege te laten”.

De hermelijnen werden derhalve uitsluitend voor de verdelging van de op Terschelling buitengewoon schadelijk optredende woelratten en grijze ratten ingevoerd en niet voor de vernietiging van het konijn. Dit laatste was ook niet noodig, omdat ook zonder de hermelijnen het konijn met de gebruikelijke verdelgingsmiddelen in toom kon worden gehouden, hetgeen voldoende bewezen wordt door de op Texel, Vlieland en Ameland verkregen resultaten.

De hermelijnen en wezels hebben op afdoende wijze een einde aan de rattenplaag gemaakt en zijn toen ook het konijn te lijf gegaan en het is het laatste dat zooveel ontstemming onder de Terschellinger bevolking heeft gewekt. Toen de ratten en konijnen zoo goed als verdwenen waren, werd op een gegeven oogenblik het biologisch evenwicht op Terschelling verstoord met het gevolg dat bij pluimveehouders enkele kippen en eenden werden gedood, welke steeds werden vergoed. Ik schreef in 1934: „Het is te verwachten, dat

„zich thans het evenwicht weer geleidelijk zal herstellen, „temeer daar de natuurlijke vijanden van de wezels en hermelijnen: de mensch (vangen), de hond en de kat den „strijd tegen een eventueele overmaat zijn begonnen”.

Deze verwachting is uitgekomen, vooral doordat de mensch door het instellen van een premie voor elken ingeleverden hermelijn tot intensieve verdelging werd gestimuleerd.

De uitgaven voor de uitgelofde premie's en die verbonden aan de vergoeding van het weinige gedooide pluimgedierte zijn zéér gering en vallen in het niet bij de duizenden, welke vóór de aanwezigheid der hermelijnen aan de rattenbestrijding moesten worden geofferd. De invoer van wezels en hermelijnen op Terschelling is derhalve ook finantieel een succes geweest.
